

Nazwa działania:

Inicjatywa na rzecz przejrzystości „Jonvabalaii”

Państwo:

Litwa

Kategoria działania:

- Środowisko zwalczania nadużyć finansowych

Osoba wyznaczona do kontaktów:

- Oddział Transparency International na Litwie
- www.transparency.lt
- info@transparency.lt
- paprastumas@jonvabalaii.lt

Zwalczane rodzaje ryzyka nadużyć finansowych

- Inne: zapobieganie nadużyciom finansowym – wszystkie rodzaje ryzyka nadużyć

Kontekst i cele

„Jonvabalaii” („Świetliki”) jest pierwszą dobrowolną inicjatywą w UE, której celem jest zachęcenie organizatorów projektów do większej otwartości wobec społeczeństwa i dążenie do większej przejrzystości dla nich samych. Organizatorzy projektów UE w ramach tej inicjatywy odpowiadają teraz nie tylko przed różnymi instytucjami, ale także przed ogółem społeczeństwa, a każdy mieszkaniec Litwy może mieć pewność, że środki są inwestowane i zarządzane w sposób przejrzysty.

Jonvabalaii to inicjatywa utworzona przez osiem litewskich organizacji publicznych (w tym Ministerstwo Finansów i oddział Transparency International na Litwie) przy wsparciu Europejskiego Funduszu Społecznego. Łączna wartość inwestycji dla projektu „Inicjatywa na rzecz Przejrzystości Jonvabalaii” wynosi 58 873 EUR, z czego 50 042 EUR pochodzi z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach programu operacyjnego „Pomoc techniczna” na okres programowania 2007–2013.

Opis działania

Celem inicjatywy jest zachęcenie przedsiębiorstw, instytucji i organizacji do wymiany informacji na temat wykorzystania funduszy UE oraz poprawa przejrzystości wydatków budżetowych na projekty finansowane przez UE. Inicjatywa ta ma również na celu dostarczenie społeczeństwu większej ilości informacji na temat inwestycji UE od organizatorów projektów oraz zachęcenie do wspólnych wysiłków na rzecz osiągnięcia pozytywnych zmian systemowych w dziedzinie przejrzystości.

Główne cele inicjatywy:

- dążenie do większej przejrzystości w zakresie realizacji projektów finansowanych przez UE i związanych z nimi płatności;
- zachęcanie organizatorów projektów do działania zgodnie z zasadami uczciwości i otwartości oraz do wprowadzania zmian w zakresie przejrzystości;
- ocenianie organizatorów projektów pod kątem przejrzystości wykorzystania i rozliczania inwestycji z możliwością przyznania im premii (od 1 do 3);
- przedstawianie dobrych przykładów inwestycji europejskich; oraz
- zwiększenie świadomości społecznej w zakresie wykorzystania funduszy unijnych na Litwie.

Na platformie internetowej Jonvabalaii (www.jonvabalaii.lt) można uzyskać informacje na temat projektów finansowanych przez UE. Dokładniej mówiąc, na platformie można znaleźć mapy, które określają lokalizację każdego projektu i wyjaśniają jego cele, jakie środki przyznano na jego realizację i jak są one zarządzane. Za pośrednictwem strony internetowej kierownicy projektów mogą dobrowolnie przekazywać

informacje na temat wyników projektu, cen, zamówień publicznych, zainteresowanych stron, praktyk zarządzania ryzykiem itp. -

Jonvabalai („światliki”) są przyznawane na podstawie liczby organizatorów projektów, którzy wypełniają deklaracje i dostarczają informacji o projektach finansowanych przez UE i o samej organizacji. Im więcej informacji o projekcie zostanie udostępnionych, tym więcej otrzyma „światlików”. Jeden światlik przyznany projektowi oznacza, że projekt ma na celu poprawę przejrzystości, podczas gdy trzy światliki oznaczają najwyższy poziom przejrzystości i otwartości wobec społeczeństwa.

Kiedy użytkownik odwiedza stronę internetową, widzi mapę, na której zaznaczone są wszystkie projekty finansowane przez UE, wraz z w pełni widoczną liczbą „światlików” przyznanych każdemu projektowi – dzięki temu użytkownik może sobie jasno zwizualizować i zrozumieć stopień przejrzystości projektu.

Aby dołączyć do sieci, organizator projektu musi wyznaczyć osobę, która będzie odpowiedzialna za udzielanie odpowiedzi na pytania obywateli dotyczące wykorzystania inwestycji europejskich oraz dostarczanie informacji o projekcie i organizacji.

Unikalne cechy

Unikalną cechą inicjatywy Jonvabalai jest to, że zapewnia ona metodykę opracowaną w celu ilościowego określenia przejrzystości organizatorów projektów za pomocą „światlików”. Metodykę tę opracowali eksperci z litewskiego oddziału Transparency International, w ścisłej współpracy z radą założycielską tej inicjatywy.

Opracowując metodykę, przeprowadzono konsultacje z odpowiedzialnymi organami: Wydział Dochodzeń w sprawach Przestępstw Finansowych, Specjalna Służba Śledcza, Urząd Zamówień Publicznych, Państwowa Izba Kontroli i inne.

Metodyka obejmuje zestaw pytań i wniosków, na które organizatorzy muszą odpowiedzieć. Są one następujące:

1. Aby zostać uczestnikiem inicjatywy

- Czy ten projekt otrzymał finansowanie krajowe/regionalne?
- Proszę przedłożyć umowę o dofinansowanie i administrowanie projektem oraz jej aneks nr 1 lub odniesienie do niego.
- Czy organizacja/firma realizująca projekt jest instytucją zamawiającą?
- Jaka jest wysokość środków w unijnych i środków z budżetu państwa przeznaczonych na realizację projektu?
- Jaką kwotę organizator projektu finansuje we własnym zakresie?
- Jaki był cel projektu?

2. Pytania, za które przyznawany jest 1 światlik

- Jaki jest wkład tego projektu w realizację strategii programu działań na lata 2007–2013/ 2014–2020 i jak taki wkład jest mierzony?
- Czy na stronie internetowej przedsiębiorstwa/organizacji umieszczono schemat struktury przedsiębiorstwa/organizacji, na którym przedstawiono kierownika przedsiębiorstwa/organizacji oraz jednostki strukturalne (jeśli tak, proszę podać link)?
- Czy przedsiębiorstwo/organizacja publicznie zobowiązały się nie naruszać norm prawnych związanych z ich działalnością, w tym norm antykorupcyjnych (jeśli tak, proszę podać link)?
- Ile zamówień publicznych zrealizowano w ramach tego projektu?
- Ile zakupów zostało dokonanych publicznie, a ilu nie opublikowano?

- Czy w trakcie realizacji projektu stwierdzono jakiegokolwiek naruszenia procedur udzielania zamówień publicznych?
- Jakie wyniki osiągnięto w ramach realizacji projektu (podać wskaźniki jakościowe i ilościowe stosowane do pomiaru wyników i w miarę możliwości podać odniesienia do wyników (zdjęcia, itp.)?)

3. Pytania, za które przyznawane są 2 świetliki

- Czy Państwa organizacja zatwierdziła zasady udzielania zamówień publicznych (jeśli tak, proszę podać link)?
- Czy przed rozpoczęciem tego projektu przeprowadzono konsultacje z mieszkańcami lub innymi zainteresowanymi stronami (jeśli tak, proszę wskazać, z kim i w jakim terminie przeprowadzono konsultacje)?
- Czy w odniesieniu do projektu zastosowano korekty finansowe (jeśli tak, to jakie były i na jaką kwotę)?

4. Pytania, za które przyznawane są 3 świetliki

- Czy miały miejsce spory prawne dotyczące zamówień publicznych na towary, usługi lub roboty budowlane dla tego projektu UE (jeśli tak, to czy przedsiębiorstwo występowało w charakterze powoda/pozwanego)?
- Czy personel projektu jest bezpośrednio zaangażowany w realizację projektu i przeszkolony w zakresie zagrożeń dla zwalczania korupcji/standardów przejrzystości (jeśli tak, to w jakiej części)?
- Czy w projekcie założono współpracę z partnerami społeczno-gospodarczymi (jeśli tak, to z jakimi)?
- Czy na stronie internetowej przedsiębiorstwa/organizacji wskazano, kim są jej udziałowcy (jeśli tak, proszę podać link)?
- Czy na stronie internetowej przedsiębiorstwa umieszczono listę spółek zależnych, podstawowych i oddziałów (jeśli przedsiębiorstwo posiada takie spółki lub oddziały)?
- Czy przedsiębiorstwo/organizacja publikuje kanały (metody) komunikacji dostępne dla swoich pracowników, a także dostawców, agentów, podwykonawców i partnerów, w celu bezpiecznego i poufnego zgłaszania potencjalnych naruszeń wewnętrznych lub zasięgnięcia porady (gorące linie) (jeśli tak, podać link)?
- Czy przedsiębiorstwo/organizacja posiada kodeks postępowania lub etyki (jeśli tak, proszę podać link; jeśli odpowiedzieli Państwo nie, proszę przejść do pytania 10)?
- Czy kodeks postępowania lub etyki przedsiębiorstwa/organizacji zawiera zapisy regulujące politykę w sprawie darowizn?
- Czy kodeks postępowania lub etyki przedsiębiorstwa/organizacji zawiera zapisy regulujące politykę w sprawie konfliktu interesów?
- Czy przed rozpoczęciem projektu przeprowadzono ocenę kosztów i korzyści?
- Jeżeli tak, to czy ocena kosztów i korzyści jest publicznie dostępna (jeżeli tak, proszę podać link)?
- Proszę przedłożyć umowę o dofinansowanie i administrowanie projektem oraz jej aneks nr 2 lub odniesienie do tych dokumentów.
- Proszę dostarczyć szczegółowe raporty dotyczące zamówień publicznych.

Wyniki

Projekt Jonvabaliai uruchomiono w 2014 r. Obecnie na stronie internetowej inicjatywy znajdują się 633 projekty, na które przeznaczono dofinansowanie w wysokości ponad 655 mln EUR.

Pośród 633 projektów zarejestrowanych na platformie, 388 projektów nagrodzono trzema świetlikami, 48 projektów dwoma świetlikami, 25 projektów jednym świetlikiem, a 172 projekty nie otrzymały żadnych świetlików i biorą udział w inicjatywie.

Najwięcej projektów biorących udział w inicjatywie uruchomiono w 2014 r. Oddział Transparency International na Litwie podkreśla jednak, że inicjatywa jako taka jest obecnie w stanie „uśpienia” ze względu na brak środków finansowych na kontynuację dynamicznego jej promowania lub innych działań.

Główne czynniki sukcesu

Oddział Transparency International na Litwie ocenia inicjatywę Jonvabaliai jako udaną pod względem wyników i działań informacyjnych.

W krótkim czasie inicjatywa wzbudziła duże zainteresowanie wśród litewskich organizatorów projektów. Przyczyniła się do znacznego wzrostu przejrzystości i odpowiedzialności organizatorów projektów. Współpracę organizatorów projektów zapewniono dzięki uczynieniu jawności korzystną dla wszystkich: biorąc udział w inicjatywie i dzieląc się informacjami z opinią publiczną, organizatorzy otrzymali bezpłatną reklamę na stronie internetowej, co świadczyło o tym, że inicjatywa jest przejrzysta i ma godnych zaufania organizatorów. Inicjatywę tą promowano jako podkreślająca raczej działania na rzecz przejrzystości niż zwalczania korupcji; taki pozytywny przekaz zachęcił organizatorów projektów do uczestnictwa.

Do rozpowszechniania i promocji inicjatywy wykorzystano kilka kanałów, w tym reklamę telewizyjną, radio i inne kanały nadawcze.

Zespół realizujący projekt składał się z różnych profili:

- Kierownicy projektu:
- Eksperti ds. przejrzystości w celu określenia metodyki
- Eksperti od projektowania stron internetowych i web hostingingu
- Eksperti ds. mediów i komunikacji

Napotkane wyzwania i wyciągnięte wnioski

Wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem to jeden z głównych wniosków wyciągniętych przez właścicieli działalności. Projekt był przedmiotem zamówienia Ministerstwa Finansów i okazał się sukcesem. Po wyczerpaniu finansowania Ministerstwo nie opracowało jednak żadnej strategii kontynuacji. Doprowadziło to do spowolnienia, a ostatecznie do zakończenia działań w ramach projektu.

W 2018 r. oddział Transparency International na Litwie uzyskał finansowanie dla projektu w wysokości 10 tys. EUR, ale nie wystarczyło to na ożywienie wszystkich działań. Obecnie oddział Transparency International na Litwie zajmuje się hostingiem i obsługą techniczną strony internetowej, jednak od 2014 r. nie zorganizowano żadnych nowych działań lub promocji.

Oddział Transparency International na Litwie podkreśla, że metodyka oceny przejrzystości organizatorów projektów jest kluczowym produktem tej inicjatywy i można by skopiować ją do podobnych projektów realizowanych gdzie indziej, po pewnym dostosowaniu do kontekstu.

Potencjał w zakresie możliwości przenoszenia

Inicjatywa taka jak Jonvabaliai ma duży potencjał w zakresie możliwości przenoszenia. Działalność ta jest prowadzona w oparciu o ugruntowaną metodykę, którą można z powodzeniem stosować w innych kontekstach i krajach. Właściciel działania jest otwarty na dzielenie się swoimi doświadczeniami i wspieranie innych krajów i władz w dzieleniu się wiedzą lub odtwarzaniu podobnych inicjatyw.

Co ważne, doświadczenie z Jonvabaliai pokazuje, że trwałość i struktura finansowa takich projektów mają ogromne znaczenie dla ich wykorzystania i skutków. Oddział Transparency International na Litwie podkreśla kluczową rolę sponsorów projektu (np. odpowiedniego ministerstwa lub Komisji Europejskiej) w zapewnieniu trwałości i ciągłości projektów takich jak Jonvabaliai.

Jeśli chodzi o operacyjną możliwość przenoszenia i wdrażania, inicjatywa ta szybko przyjęła się w mniejszych krajach lub w przypadku zastosowania jej w konkretnych sektorach, zamiast wdrażania jej za jednym razem na dużą skalę.